

THE REFLECTION OF XENISMS WITH ENGLISH ETYMOLOGY INTO SPORTING DOMAIN

Hriban Mihaela

Lecturer, PhD., „Vasile Alecsandri” University of Bacău

Abstract: Language is a "living body" into a continuous movement by means of words and structures that we borrow from different languages. We try to bring into light the manner in which borrowings that have English Etymon are going to influence our Romanian lexis. In this way, we choose different examples from sporting newspapers in order to reveal the phonetical adaptation, the morphological and the semantic evolution or involution of English words into our lexis. We know that sporting domain is into a continuous enrichment of words that have different origins, especially: English one. Our purpose is to reveal the manner in which English words from sporting language are going to influence Romanian vocabulary and to bring into light the consequences of the English influence upon Romanian lexis. We select, from different sporting contexts, words that have unique and multiple etymology and analyse them into Romanian from different linguistic viewpoints: phonetic, morphologic, semantic and stylistic.

Keywords: lexis, influence, adaptation, evolution, sporting language

Limba română se află într-un proces continuu al achizițiilor lexematice, în sensul că unități lexicale ce au diferite origini pătrund în lexicul limbii române, îmbogățindu-l prin sensuri, structuri lexematice și semnificații ale acestora. În acest scop, am selectat din ziare sportive și anume: „Gazeta Sporturilor”, cuvinte ce au origine engleză, pe care le analizăm pe nivelurile limbii române pentru a observa dacă acestea se adaptează fonetic, se încadrează morfologic și sunt asimilate în limba română, în procesul comunicării.

d.e.₁ „Cel mai dezechilibrat (duel) e cel mai recent, finala de la Cincinnati, acolo unde Simona a ratat *startul*, s-a blocat complet în fața unei Muguruza hotărâte și a smuls doar *un game*”¹.

Alături de anglicismul *start*², ce are etimologie engleză, identificăm și anglicismul *game*:

- *ghem/game* /gheim/ – „s. n. (sport) etapă de joc care constituie o subdiviziune a *setului* în cadrul unei partide de tenis”. (< engl. *game*), cf. MDN³, s.v. *game*.
- *ghemaveraj* – „s.n. raportul între ghemurile câștigate de cei doi jucători într-o partidă de tenis”. (< engl. *game average*), cf. MDN, s.v. *game average*.

În *Dicționarul de anglicismeeuropene (DEA)*, de Manfred Görlach, termenul *game* înregistrează același sens pe care îl putem identifica în MDN.

Din punct de vedere fonetic, constatăm că anglicismul *game* se încadrează normei fonetice în limba română. Morfologic, *game* este un substantiv comun, de genul neutru (*θ – uri*), ce, contextual vorbind, poate fi articulat atât cu articolul nehotărât **un**: „...și a smuls doar *un game*”, cât și cu articolul hotărât enclitic **-l**: „ghémul – game-ul”, pl. ghémuri – game-

¹ „Gazeta Sporturilor”, joi, 7 iunie 2018, p. 18.

² Mihaela Hriban, *Abordări lexematice engleze în limba română*, Editura „Pim”, Iași, 2011, p. 211. Să se vadă, în acest sens, analiza pe nivelurile limbii române a anglicismului *start*.

³ Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme (MDN)* Editura „Saeculum Vizual”, București, 2008.

uricf. **DOOM**₂⁴, s.v. („Sau Samantha Stosur, căreia i-a lăsat doar două game-*uri* în turul al 3-lea”⁵.)

Semantic, sensul cuvântului *game* este asimilat în română. De la unitatea lexicală *game*, în limba română, prin derivare cu sufixul *-averaj*, se formează cuvântul *ghemaveráj*.

d.e. „Halep este calificată astfel în urma unui *ghemaveraj* favorabil în grupa roșie de la Singapore”⁶.

d.e.2 „Singura victorie a româncei, obținută în condițiile zgurii rapide, *indoor*, de la Stuttgart, arată însă că nu este vorba despre un război pierdut, ci doar de câteva bătălii”⁷.

▪ *indoor* – „/indor/ adj. inv. (despre competiții sportive) care se desfășoară în sală, pe teren acoperit”. (< engl. *indoor*) cf. **MDN**, s.v.

▪ *indoor* – adj. [pron. *indór*] (-door) adj. inv. cf. **DOOM**₂, s.v.

▪ *indoor(s)* – adj. „Acest cuvânt este folosit în structuri compuse de genul: *indoor sports* (spor de interior) și cunoaște popularitate atât în domeniul modei, cât și în cel al sportului”. cf. **DEA**, s.v.

Cuvântul *indoor* este împrumutat din limba engleză, are etimologie unică și s-a adaptat în română sub aceeași formă grafico-sonoră cu a limbii engleze, de unde a fost realizat împrumutul. Cuvântul se numește xenism.

Morfologic, lexemul *indoor* este un adjectiv invariabil, iar semantic, sensul din limba engleză este asimilat în limba română: joc sportiv, joc de interior.

d.e.3 „Când Muguruza e în zonă însă, când servește bine și ia mingea repede, direcționând-o tare și decisiv, puține adversare îi pot face față. Poate confirma acest lucru inclusiv Serena Williams, poate cea mai puternică jucătoare din istorie, învinsă în minimum de *seturi* în finala de la Roland Garros 2016 de iberică”⁸.

▪ *set* s. n. **1.** „parte a unui meci de tenis, volei etc. determinată de obținerea unui anumit număr de puncte”. **2.** „ansamblu de piese, de instrumente de același fel sau deosebite, într-o anumită muncă sau exploatare; garnitură”. ▪ „ansamblu de obiecte de îmbrăcăminte confecționate din același material, care se poartă împreună”. ▪ „~ de cromozomi = totalitatea cromozomilor cu care contribuie unul din genitori la formarea zigotului”. **3.** „unitate de măsură tipografică, de 0,019598” (< engl. fr. *set*), cf. **MDN**, s.v.

▪ *set*, s. n. *seturi*, cf. **DOOM**₂, s.v.

▪ *set* – „cuvânt împrumutat în română, din limba engleză, prin împrumut direct, iar prin filieră indirectă, cuvântul *set* este asimilat în română, din limba franceză”. Cuvântul a intrat în română la începutul secolului al XX-lea, trecând prin filieră franceză și, în **DEA**, sunt prefigurate următoarele sensuri, pe care lexemul *set* le are: **1.** „colecție de instrumente, vase de porțelan”; **2.** „două piese care se potrivesc atât în formă, cât și-n culoare”; **3.** „o succesiune de game-uri (tenis)”; **4.** „cadru care include mobilă de scenă pentru o piesă de teatru sau pentru un film”; **5.** „o succesiune de cântece interpretate în jaz sau în muzica pop”; **6.** „o împletitură (de rafie etc.) pe care se așază vesela fierbinte pentru protejarea mesei etc.”, cf. **DEA**, s.v. Se observă că numărul mare de sensuri, pe care le are lexemul *set*, este redus, în mod propriu-zis, la trei sensuri (1, 3 și 6), care sunt cele mai uzuale în lexicul limbilor europene.

Fonetic, lexemul *set* este asimilat în română sub aceeași formă grafico-sonoră, asemănătoare limbii engleze, de unde a fost împrumutat cuvântul. Vorbim, în această situație,

⁴ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM*₂), Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2005.

⁵ „Gazeta Sporturilor”, joi, 7 iunie 2018, p. 18.

⁶ <https://sport.hotnews.ro/stiri-tenis-18362738-turneul-campioanelor-simona-halep-este-calificata-semifinale.htm>.

⁷ „Gazeta Sporturilor”, joi, 7 iunie 2018, p. 18.

⁸ „Gazeta Sporturilor”, joi, 7 iunie 2018, p. 18.

despre un *xenism*. Din punct de vedere morfologic, lexemul *set* este un substantiv comun, de genul neutru în limba română. În limba engleză, lexemul *set* are mai multe sensuri, ce nu sunt asimilate în totalitate în română (vezi *supraDEA*). Sensul nr. 3 din română nu este prefigurat în limba engleză, în *DEA*. Din punctul de vedere al formărilor structurilor lexematice, identificăm în *MDN*, substantivul compus prin aglutinare *setbol*: „s. n. minge la tenis, volei etc. servită către sfârșitul setului și prin care unul din jucători poate câștiga setul respectiv”. (< engl. *set-ball*). Ca unitate sinonimică lexemului *setbol*, menționăm cuvântul *mécibol*, de asemenea, format în română, prin aglutinarea elementelor componente: (< engl. *match ball*) cf. *MDN*, s.v.

d.e. „Câteva mingi inteligent plasate de Vișoveanu peste blocul alor noștri, atacurile bune ale lui Silaghi, dar mai ales seria serviciilor puternice ale lui Lung cu care a amendat visătoarea apărare a gazdelor și finalul a devenit unul echilibrat: 22-18! Cu mai multă atenție, jucătorii din Buzău își impun jocul și, după ce irolesc trei *setboluri* consecutive, Pavel aduce punctul de 1-0 în tabăra Constamului”⁹.

d.e.3 „Primul an cu Darren Cahill antrenor *full time*”.

- *full-time* /fúl-taime/ adj. inv., adv. „cu normă întreagă” (< engl. *full-time*). cf. *MDN*, s.v.
- *full-time* (angl.) „[time pron. taim] adj. invar., adv. cf. *DOOM*₂, s.v.

Anglicismul *full time* se adaptează în limba română în aceeași formă grafico-sonoră cu limba engleză de unde a fost împrumutat realizat. Cuvântul este un *xenism*. Din punct de vedere morfologic, *full-time*, în contextul dat, este un adjectiv invariabil ca parte de vorbire.

d.e.4 *Breakthrough* year – „așa se spune în engleză, un termen greu de tradus în română. Anul în care Simona Halep și-a recuperat jocul în forma sa pură, crudă, puțin prelucrată”¹⁰.

Anglicismul *breakthrough* este, de asemenea, un *xenism*. El nu este inserat nici în *MDN*, de Florin Marcu, nici în *DEA*, de Manfred Görlach, dar este folosit destul de frecvent în presa sportivă.

d.e.5 „Novak Djokovic, fostul număr unu mondial, va participa la turneul pe iarbă de la Queen's Club, programat săptămâna viitoare la Londra, după ce acceptat un *wild-card* oferit de organizatori, sporindu-și astfel șansele de a evolua la Wimbledon, informează agenția Reuters”¹¹.

Ce este însă un *wild-card*?

În conformitate cu wikipedia.org, „în *sport*, un *wild card* (ortografiat și *wildcard* sau *wild-card*) este, în general, un drept extraordinar de participare la o competiție acordat unui sportiv sau unei echipe care nu s-a calificat pe cale normală”.

Xenismul *wild-car* nu este inserat nici în *MDN*, nici în *DOOM*₂. Acesta este utilizat în jocurile sportive: atletism, tenis, înot, judo, tir cu arcul, badminton.

Iar, pentru că în lumea sportului, zilele acestea, s-a tot vorbit despre titlul de Mare Șlem, pe care Simona Halep l-a obținut la Roland Garros, punem în discuție anglicismul *șlem*:

- *șlem* – „s. n.1. (*tarot, bridge* etc.) reuniune a tuturor levatelor dintr-un campionat”.
- 2. „marele ~ = situație în care un tenismen câștigă, în cursul aceluiași an, cele patru mari concursuri internaționale de tenis”. (< fr. *chelem*, germ. *Schlemm*), cf. *MDN*, s.v.

DEA precizează faptul că termenul *șlem* [lɛm] a intrat în lexicul limbii române începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin filieră atât franceză, cât și germană,

⁹ <http://www.sansabuzoiana.ro/sport.html?aid=17514>.

¹⁰ „Gazeta Sporturilor”, marți, 12 iunie 2018, anul 95, numărul 137, p. 6.

¹¹ <https://sport.hotnews.ro>.

iar sintagma *grand slam* a pătruns în limba română, începând cu sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea, fiind tradusă *marele șlem*.

d.e.6 „Și a trebuit să vină zgura, apoi Roland Garros-ul pentru a mai împlini un vis. Titlul de *Mare Șlem*, atât de așteptat, a sosit”¹².

În **DER**¹³, termenul *șlem* (-muri) este un substantiv neutru, ce are semnificația: „capot, avantaj la jocul de bridge”. Englezescul *slam*, cunoscut vorbitorilor de limba engleză, a fost împrumutat și asimilat în engleză, din fr. *chelem*, cf. **DER**, s.v. *șlem*.

Un alt *xenism* este *shakedown* întâlnit în competițiile sportive, ce implică raliuri, nave, avioane etc. De această dată, punem în discuție Raliul Moldovei Bacău, din 15 iunie 2018, competiție în care **d.e.7**: „Simone Tempestini a fost cronometrat în 2:20:0 și a fost cel mai rapid în *Shakedownul* Raliul Moldovei Bacău”¹⁴.

Xenismul nu este prevăzut nici în **MDN**, nici în **DEA** și nici în **OALD**¹⁵. În dicționarul online englez-român, de pe site-ul www.hallo.ro, xenismul *shakedown* are ca structură explicativă sensul: „probă finală (a navei, a avionului, în acest caz, a mașinii)”, printre multe alte explicații.

Un alt *xenism* identificat în presa sportivă este *haters*:

d.e.8: „Simona Halep a câștigat Rolad Garros. Unde sunt acum *haterii* Simonei? Cum a spulberat Halep toate criticile”¹⁶.

Lexemul *hater* a fost împrumutat din limba engleză: < engl. (to) *hate*. Termenul nu este inserat nici în **MDN** și nici în **DOOM**₂, dar în **SOEDHP**, cuvântul *hater* [hei-tə^f] ME. [f. HATE v. + -ER] are următoarea explicație: „referitor la cineva care urăște”. Chiar în articolul din „Gazeta sporturilor”, termenul *hater* este explicat în calitate de „contestatar”:

d.e. „Halep e primul român care câștigă un turneu de Mare Șlem după 40 de ani! Este momentul în care toți *contestatarii* ei sunt reduși la tăcere. Halep, lider mondial incontestabil, a spulberat acum toate criticile”¹⁷.

d.e.9 „Andrea Petkovic, mesaj dur după victoria Simonei Halep: «Pentru toți *haterii*: să vă înghițiți cuvintele»”¹⁸!

În exemplul de mai sus, observăm faptul că, din punct de vedere morfologic, lexemul *hater* se adaptează nivelului morfologic al limbii române, și anume: desinența [-i]₁ este marcă a pluralului în limba română, iar [i]₂ este articol hotărât enclitic.

În procesul achizițiilor lexicale, cuvinte cu sensuri noi și cu etimologii unice sau multiple pătrund în vocabularul limbii române, îmbogățindu-l. Lexemele se specializează unui domeniu de referință: sportiv, cinematografic, informatic, vestimentar, gastronomic etc., schimbându-și, astfel, domeniul aplicabilității: din unități lexicale ce, incipient, păreau încadrabile într-un lexic comun, treptat, în procesul comunicării, acestea se detașează, devenind cuvinte ale unui lexic specializat, cum, de altfel, este cel sportiv, aflat în analiză.

Cuvintele selectate atât din presa online, cât și din „Gazeta Sporturilor” sunt *xenisme*: unele din ele cum sunt: *breakthrough*, *hater*, *shakedown*, *wild-card* nu sunt nici măcar

¹² „Gazeta Sporturilor”, marți, 12 iunie 2018, numărul 137, p. 7.

¹³ Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române (DER)*, Editura „Saeculum I.O.”, București, 2002.

¹⁴ <https://adevarul.ro/life-style/auto/raliul-moldovei-bacau-simone-tempestini-mai-rapid-shakedown> (15 iunie 2018, ora: 14.57).

¹⁵ S. A. Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (OALD)*, Sixth Edition, Oxford University Press, United Kingdom, 2000.

¹⁶ <https://www.gsp.ro/sporturi/tenis/simona-halep-a-castigat-roland-garros-video-unde-sunt-acum-haterii-simonei-cum-a-spulberat-halep-toate-criticile-541469.html> (19 iunie 2018, ora: 10.00).

¹⁷ <https://www.gsp.ro/sporturi/tenis/simona-halep-a-castigat-roland-garros-video-unde-sunt-acum-haterii-simonei-cum-a-spulberat-halep-toate-criticile-541469.html> (19 iunie 2018, ora: 10.10).

¹⁸ <https://sport.hotnews.ro> (19 iunie 2018, ora: 10.37).

introduse în *Marele dicționar de neologisme* [2008], de Florin Marcu, ele fac parte din domeniul sportiv, fiind specializate unui anumit gen de sport. De exemplu, xenismul *game* este specific jocului de tenis, xenismul *set* este utilizat atât la jocul de tenis, cât și în cel de volei, xenismul *shakedown* este folosit în competițiile sportive dintre nave, avioane, autoturisme etc., xenismul *slam* este identificabil în structura *mare șlem/slam*: d.e. titlul de *Mare Slam*.

Xenismele selectate în vederea elaborării acestui articol au etimologie unică (< engleză), doar sintagma *Mare Slam* este împrumutată în limba engleză, prin filieră indirectă, și anume: < fr. *chelem* și < germ. *Schlemm*.

Limbajul sportiv este inclus în categoria limbajelor tehnico-profesionale, care constituie subiectul de cercetare al multor lingviști, deoarece aceste tipuri de limbaje sunt importante, iar „de justețea terminologiei depinde înțelegerea corectă a problemelor tehnice și posibilitatea comunicării dintre specialiști”¹⁹.

Detășându-se de lexicul comun, limbajul sportiv devine un limbaj specializat și, totuși, accesibil atât prin diversitatea tipologiei sporturilor existente actualmente, cât și prin publicul doritor de spectacol sportiv. Menționăm faptul că limbajul sportiv găsește similitudini cu alte stiluri funcționale ale limbii române, și anume: stilul tehnico-științific, stilul publicistic și, în anumite circumstanțe, chiar cu stilul beletristic, prin evidențierea caracterului artistic al faptelor de limbă comunicate atât cititorului, cât și auditorului. Prin caracterul tehnic al sportului, în general vorbind, limbajul sportiv se apropie de stilul tehnico-științific. Terminologia sportivă oferă cititorului exemple de tehnicitate, reflectate în simbolistica cifrelor, utilizarea abrevierilor, folosirea împrumuturilor de cuvinte ce aparțin domeniului tehnic sau existența unei terminologii tehnice propriu-zise. Alte trăsături, pe care le-am mai putea identifica în cadrul scrierilor sportive, ar fi: exprimarea eliptică ca semn al limbajului colocvial-familiar, exprimarea figurată, limbajul personal, nereținut, chiar bombastic, sinonimia expresivă cu efect stilistic, toate acestea apropiind scrierile sportive atât de stilul publicistic, cât și de cel al literaturii artistice. Deși s-a tot scris și încă se mai scrie despre limbajul sportiv, acesta are unele caracteristici, pe care nu le putem identifica la celelalte stiluri funcționale ale limbii române. Limbajul sportiv folosește, însă, caracteristici ale celorlate stiluri în limba română, pe care le împletește într-o manieră nouă, inedită și particulară. Specificăm faptul că putem vorbi despre limbajul sportiv ca despre un limbaj cu particularități proprii, cu limite bine definite, cu o structură independentă. Sportul își conturează individualitatea începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, moment în care el pătrunde, cu atât mai mult în viața socială și solicită atât pe sportivi, cât și pe cei care îl privesc, adresându-se, astfel, ambelor părți și, ca orice formă de activitate umană, sportul a avut nevoie de modalități de exprimare și de adresare proprii și, astfel, asistăm la procesul de constituire a terminologiei sportive.

BIBLIOGRAPHY

I. DICȚIONARE:

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM₂)* Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2005.

Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române (DER)*, Editura „Saeculum I.O.”, București, 2002.

¹⁹ Al. Graur, *Unele probleme ale vocabulelor profesionale în „Limba română”*, (II), nr. 6/1953, p. 23.

Görlach, Manfred, *A Dictionary of European Anglicisms (DEA)*, Oxford University Press, 2005, în format electronic.

Hornby, S., A., *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (OALD)*, Sixth Edition, Oxford University Press, United Kingdom, 2000.

Little, William + *et. al.*, *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles (SOEDHP)*, vol. I-II, Oxford University Press, Great Britain, 1973.

Marcu, Florin, *Dicționar actualizat de neologisme (DAN)*, Editura „Saeculum I. O.”, București, 2013.

II. BIBLIOGRAFIE CRITICĂ:

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Gramatica limbii române (GALR)*, vol. I-II, Cuvântul/Enunțul, Editura Academiei Române, București, 2005.

Hriban Mihaela, *Limba română. Limba engleză. Privire comparativă*, Editura „Pim”, Iași, 2015.

Hriban, Mihaela, *Abordări lexematice engleze în limba română*, Editura „Pim”, Iași, 2011.

Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română*, Editura „Albatros”, București, 1984.

III. SURSE ONLINE:

www.gsp.ro

www.hallo.ro

<https://sport.hotnews.ro/stiri-tenis-18362738-turneul-campioanelor-simona-halep-este-calificata-semifinale.htm>.

<http://www.sansabuzoiana.ro>

IV. REVISTE:

„Gazeta Sporturilor”, joi, 7 iunie 2018, nr. 133 (www.gsp.ro).